Увод

Програм Партнерство за мир (ПзМ) је најзначајнија иницијатива НАТО, формално покренута 1994. године, у циљу развијања стабилности и безбедности у Европи и шире у свету, кроз јачање поверења и сарадње између НАТО и других држава у евро-атлантском простору. Заштита и унапређење основних слобода и људских права, демократски развој и очување слободе, правде и мира представљају заједничке вредности на којима почива програм Партнерство за мир и као такве компатибилне су са вредностима других међународних и регионалних организација - Уједињених нација, Организације за европску безбедност и сарадњу, Савета Европе, Европске Уније и других организација.

Партнерство за мир је програм билатералне сарадње између НАТО и појединачних држава, који се базира на начелима добровољности, флексибилности и транспарентности. Програм је за сваку земљу учесницу индивидуалан и специфичан. Учеснице програма Партнерства за мир самостално одређују ниво, садржај и динамику партнерске сарадње, у складу са суверeним правима, националним интересима, потребама и могућностима. Иако је његово основно тежиште развој сарадње у области одбране, веома је значајна политичка димензија овог програма, као важног фактора европске безбедносне архитектуре. Партнерство за мир тренутно окупља 20 партнера са евро-атлантског простора.

Приликом приступања Партнерству за мир, државе потврђују да су привржене доследном испуњавају обавеза из Повеље УН и начела Универзалне декларације о људским правима, посебно да ће се уздржавати од претњи употребом силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе, да ће поштовати постојеће границе и да ће несугласице решавати мирним средствима. Оне, такође, потврђују своју привржености Завршном акту из Хелсинкија и свим другим документима ОЕБС, као и поштовању обавеза у сфери разоружања и контроле наоружања.

За приступање програму ПзМ неопходна је сагласност Алијансе, која цени спремност државе кандидата на основу сопствених стандарда и критеријума и тек тада упућује позив земљи која је изразила интерес да јој приступи. Учешће у Партнерству за мир и чланство у Европској Унији нису међусобно условљени, али су компатибилни, с обзиром на то да НАТО и Европска унија имају блиске системе вредности, стандарде и процедуре.

Политички оквир за сарадњу НАТО са партнерским земљама је Савет евро-атлантског партнерства (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC), политичко-безбедносни форум који окупља све државе чланице НАТО и учеснице програма Партнерство за мир. Савет евро-атлантског партнерства представља механизам политичке координације и надзора свих активности у Партнерству за мир и форум на коме се, путем политичких консултација, разматрају питања од значаја за партнерску сарадњу.

Република Србија у програму Партнерство за мир

Односи Републике Србије и НАТО су у много чему специфични - резултат су и рефлексија историјских околности и догађаја из недавне прошлости. Међутим, на обе стране постоји изражено разумевање да унапређење партнерске сарадње, посебно кроз учешће Републике Србије у програму Партнерство за мир, доприноси стабилности и јачању поверења на Балкану и ширем евро-атлантском простору. У том смислу, за Републику Србију је учешће у програму Партнерство за мир најадекватнији оквир за развој односа и сарадње са НАТО, државама чланицама Алијансе и другим учесницима програма Партнерство за мир, посебно имајући у виду природу овог програма, његову флексибилности и могућности за његово индивидуално прилагођавање свакој учесници.

Односи Републике Србије и НАТО у периоду непосредно пре приступања програму Партнерство за мир развијали су се узлазном линијом и манифестовали кроз развијени политички дијалог. Упоредо са унапређивањем односа са политичким и војним структурама НАТО, Република Србија је развијала разноврсну билатералну сарадњу у области политике безбедности и одбране са државама чланицама НАТО и програма Партнерство за мир.

На Самиту НАТО у Риги, 29. новембра 2006. године, Република Србија је позвана, уз Црну Гору и Босну и Херцеговину, да приступи програму Партнерство за мир. Учесница програма је формално постала 14. децембра исте године, када је тадашњи председник Републике Србије Борис Тадић, у седишту НАТО у Бриселу, потписао Оквирни документ , који садржи основна начела програма Партнерство за мир. Тиме је Република Србија и званично постала учесница програма Партнерство за мир и стекла право да учествује у раду Савета за евро-атлантско партнерство, као и комитета и радних тела НАТО у формату отвореном за државе партнере.

Након потписивања Оквирног документа, Влада Републике Србије је усвојила Презентац иони документ
, који је тадашњи министар спољних послова Вук Јеремић 5. септембра 2007. године, уручио у седишту НАТО. Овим документом дефинисане су области сарадње са НАТО, активности које Република Србија намерава да предузме како би остварила циљеве партнерства, као и војне и друге капацитете које ставља на располагање за програм Партнерство за мир. У Презентационом документу Република Србија је истакла намеру да активно учествује у програму Партнерство за мир и спремност да партиципира у скоро свим успостављеним механизмима програма, укључујући и Индивидуални акциони план партнерства - ИПАП (Individual Partnership Action Plan), као виши облик сарадње.

Република Србија и НАТО закључили су 1. октобра 2008. године Споразум о безбедности информација (Security Agreement), а Народна скупштина Републике Србије га је ратификовала 5. јула 2011. године. Овим споразумом гарантује се минимум неопходних стандарда заштите података који се међусобно размењују. На овај начин је омогућена размена информација поверљиве садржине са НАТО и створени услови за активнију улогу Републике Србије у Партнерству за мир.

Крајем октобра 2008. године, Влада Републике Србије је донела Одлуку о отварању Мис ије Републике Србије при НАТО

, што је представљало важан корак у циљу јачања дипломатског и одбрамбено-војног присуства у седишту Алијансе, за унапређење дијалога и развој сарадње у оквиру програма Партнерство за мир. Мисија Републике Србије при НАТО званично је отворена децембра 2009. године.

Први Индивидуални програм партнерства - ИПП (Individual Partnership Programme) између Републике Србије и НАТО за 2009-2010. годину усвојен је крајем 2008. године, чиме је конкретизовано учешће Републике Србије у програму Партнерство за мир, сходно циљевима и областима сарадње наведеним у Презентационом документу. Други Индивидуални план програм партнерства обухватао је период 2010-2011. годину, а трећи период 2011-2012.

Влада Републике Србије је, у фебруару 2011. године, усвојила Закључак о покретању процедуре за израду Индивидуалног акционог плана партнерства - ИПАП-а (Individual Partnership Action Plan) између РС и НАТО, као интензивнијег облика сарадње у оквиру Партнерства за мир. Влада Републике Србије је 14. јула 2011. године усвојила Презентац ионди документ
, који је 25. новембра 2011. године представљен у седишту НАТО у Бриселу.

Индивидуални акциони план партнерства - ИПАП је механизам који представља највиши облик партнерске сарадње са НАТО који не имплицира чланство у Алијанси. Он предвиђа редовне циклусе дијалога са НАТО о политичко-безбедносним питањима, војно-одбрамбеним и питањима јавне дипломатије и научне сарадње, као и планирања у ванредним ситуацијама.

Први циклус ИПАП-а између Р. Србије и НАТО ступио је на снагу 15. јануара 2015. године и усвајање овог документа представљао је значајан корак напред у односима између Републике Србије и НАТО, којим су створени услови за редован и структуиран дијалог, укључујући и дијалог на политичком нивоу.

Након успешно спроведених активности у имплементацији првог циклуса ИПАП-а, 2017. године започет је процес усаглашавања другог циклуса ИПАП-а.

Процедура усвајања другог циклуса ИПАП-а између Р. Србије и НАТО за период 2019-2021. годину окончана је 7. новембра 2019. године. Усвајање новог ИПАП-а представља још једну потврду узлазног тренда партнерске сарадње Републике Србије са НАТО и ствара услове за наставак редовног и структурираног дијалога о свим питањима од обостраног интереса, те олакшава координацију наше билатералне сарадње са чланицама и партнерима НАТО.

Као и први циклус ИПАП-а, нови документ конципиран је сагласно принципима Партнерства за мир, а то су добровољност, транспарентност и флексибилност, и има за полазиште јасно дефинисану политику војне неутралности Србије.

Значај учешћа Републике Србије у програму Партнерство за мир

Учешће у програму Партнерство за мир доприноси суштинском учвршћивању међународног положаја и угледа Републике Србије, у складу је са постављеним спољнополитичким приоритетима Републике Србије и у функцији је бржег напредовања у процесу евро-интеграције.

Такође, има позитивне ефекте на процес реформе сектора безбедности и система одбране, посебно у контексту помоћи ефикаснијем прилагођавању општеприхваћеним принципима демократске контроле оружаних снага и јачању спремности земље да одговори на савремене безбедносне изазове и претње. Главни механизми партнерске сарадње на плану војне сарадње и подршке реформама система одбране су Процес планирања и прегледа (Planning and Review Process – PARP), Концепт оперативних способности (Operational Capabilities Concept – OCC), Програм за изградњу интегритета (Building Integrity Programme – BI), као и Програм за унапређење образовања у области одбране (Defence Education Enhancement Programme – DEEP).

Важан аспект практичне сарадње између Републике Србије и НАТО односи се на уништавање вишкова застареле муниције и убојних средстава који представљају опасност по безбедност наших грађана и животне средине. У том смислу, НАТО и Република Србија су 12. октобра 2016. године започеле пројекат намењен уништавању вишкова муниције и убојних средства и техничко-технолошкој модернизацији „Техничко - ремонтног завода Крагујевац". Вредност пројекта, у којем учествује 11 држава чланица НАТО и партнера износи 4,15 мил. евра, од чега је до сада прикупљено око 90% планираних средстава, односно 3,73 мил. евра.

Такође, под окриљем НАТО програма научне сарадње (Science for Peace and Security - SPS) реализован је низ пројеката на којима су ангажовани наши млади научници. Ови пројекти, финансирани и подржани од стране НАТО, имају конкретну употребну вредност и практичан значај за грађане, локалне заједнице и јавне институције.

Важно подручје односа са НАТО представља сарадња у области цивилне заштите и ванредних ситуација, кроз коју стичемо најбоља искуства и унапређујемо своје структуре и капацитет за реаговање у случају природних непогода и других ванредних ситуација. Република Србија била је домаћин Међународне теренске вежбе управљања последицама ванредних ситуација „СРБИЈА 2018" која је од 8. до 11. октобра 2018. године одржана у реону Младеновца, у заједничкој организацији Евро-атлантског координационог центра за ванредне ситуације (EADRCC) и Сектора за ванредне ситуације МУП. Вежбу, са око 2000 учесника из 40 земаља чланица и партнера НАТО, свечано су отворили председник Републике Србије Александар Вучић и генерални секретар НАТО Јенс Столтенберг.

Упоредо са унапређивањем односа са релевантним структурама НАТО, Република Србија развија разноврсну билатералну сарадњу у политичко-безбедносној области са државама чланицама НАТО и Партнерства за мир.

Значајан сегмент сарадње на међународном плану је и сарадња Народне скупштине Републике Србије са Парламентарном скупштином НАТО. Иако у институционалном

смислу, Парламентарна скупштина није део структура Алијансе, овај вид парламентарне сарадње доприноси бољем међусобном разумевању и јачању сарадње између чланица НАТО и партнерских држава. Од 2007. године делегација Народне скупштине Републике Србије учествује у активностима Парламентарне скупштине НАТО у статусу придруженог члана.

Посебно важан сегмент сарадње Србије са НАТО чини ситуација на Косову и Метохији. Србија и НАТО имају обавезе по Резолуцији Савета безбедности Уједињених нација 1244 и по Војно-техничком споразуму. Међународно безбедносно присуство на КиМ, предвиђено Резолуцијом СБ УН 1244 поверено је међународним безбедносним снагама (КФОР), које су од 12. јуна 1999. распоређене у Покрајини.

Србија поштује и подржава мандат КФОР, који почива на Резолуцији СБ УН 1244 и има за циљ осигурање безбедног и сигурног окружења за све становнике КиМ. Сарадња ВС и КФОР на терену је веома успешна и одвија се кроз размену информација, редовне састанке, синхронизоване патроле на административној линији, као и рад Заједничке комисије за имплементацију Војно-техничког споразума из 1999.

Од изузетног значаја је да међународне снаге КФОР, у несмањеном саставу и поступајући статусно неутрално и непристрасно, у потпуности испуне мандат утврђен Резолуцијом СБ УН 1244, као једина легална и легитимна војна формација у Покрајини, битан гарант спровођења Бриселског споразума и суштински једини гарант безбедности и опстанка Срба, њихове имовине, верске и културне баштине на КиМ.

Политички дијалог између Републике Србије и НАТО

Усвајањем ИПАП-а успостављен је оквир за даље продубљивање сарадње између Републике Србије и НАТО и, у том смислу, за унапређење и подизање политичког дијалога на виши ниво.

Тадашњи први потпредседник Владе Републике Србије и министар спољних послова Ивица Дачић и тадашњи министар одбране Братислав Гашић су 18. марта 2015. године посетили Седиште НАТО у Бриселу и учествовали на састанку Северно-атлантског савета и Републике Србије, где су разговарали са генералним секретаром НАТО Јенсом Столтенбергом и сталним представницима држава чланица НАТО. Посебан значај за даље унапређење односа између Републике Србије и НАТО имала је посета генералног секретара Јенса Столтенберга Београду 19.-20. новембра 2015. године, који се том приликом састао са тадашњим председником Владе Републике Србије Александром Вучићем и другим високим званичницима. Генерални секретар Јенс Столтенберг је, том приликом, изразио жаљење због невино страдалих током бомбардовања СРЈ 1999. године и упутио саучешће њиховим породицама.

Тренд даљег јачања политичког дијалога на највишем нивоу настављен је посетом тадашњег председника Владе Републике Србије Александра Вучића седишту НАТО 23. новембра 2016. године. У билатералним разговорима са генералним секретаром НАТО Јенсом Столтенбергом размотрене су даље перспективе за продубљивање партнерске

сарадње између НАТО и Републике Србије, као и друге теме од заједничког интереса. Тадашњи председник Владе Александар Вучић учествовао је и на састанку Северно-атлантског савета, где је са сталним представницима држава чланица размењио мишљења о билатералним односима Републике Србије и НАТО и другим безбедносно-политичким темама од значаја за регион Западног Балкана.

Током 2017. године било је више сусрета представника Републике Србије и НАТО. Тадашња заменица генералног секретара НАТО Роуз Готемелер је 23. јуна у Београду присуствовала свечаном пријему поводом ступања на дужност председника Републике Србије Александра Вучића, када је имала и одвојене сусрете са председником Александром Вучићем и председницом Владе Аном Брнабић. Министар одбране Александар Вулин посетио је 22. септембра седиште НАТО у Бриселу, где се састао са тадашњом заменицом генералног секретара НАТО Роуз Готемилер. Низ посета на високом и највишем нивоу настављен је 14. новембра 2017. године, када је председник Републике Србије Александар Вучић посетио Седиште НАТО у Бриселу и сусрео се са генералним секретаром НАТО Јенсом Столтенбергом, као и са сталним представницима држава чланица НАТО.

Генерални секретар НАТО Јенс Столтенберг боравио је 6-8. октобра 2018. године у званичној посети Републици Србији. Том приликом, председник Републике Србије Александар Вучић и генерални секретар НАТО Јенс Столтенберг заједнички су отворили Међународну теренску вежбу управљања последицама ванредних ситуација „СРБИЈА 2018".

ПРВИ ИНДИВИДУАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ПАРТНЕРСТВА РС – НАТО (ИПАП)
ДРУГИ ИНДИВИДУАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ПАРТНЕРТСВА РС – НАТО (ИПАП)

---

[1]Аустрија, Азербејџан, Белорусија, БиХ, Грузија, Јерменија, Казахстан, Киргистан, Малта, Молдавија, Ирска , Русија, Србија, Таџикистан, Туркменистан, Украјина, Узбекистан, Финска, Швајцарска и Шведска.